

INTRAVENOZNO SISTEMSKO ZDRAVLJENJE Z ELASTOMERSKO ČRPALKO BOLNIKA NA DOMU: PREDSTAVITEV PRIMERA

Snežana Umičević, dipl. m. s.

Onkološki inštitut Ljubljana

Povzetek

Zdravljenje na domu prek elastomerske črpalke omogoča bolj kakovostno življenje bolnikov. Preden odпустimo bolnika v domačo oskrbo, ga seznanimo z vsemi neželenimi učinki sistemskega zdravljenja in težavami, ki se lahko pojavijo pri praznjenju elastomerske črpalke. Bolnika poučimo tudi o ukrepih ob težavah, in s kom se lahko posvetuje o rešiti zapleta ob zdravljenju.

Ključne besede: elastomerska črpalka, kemoterapija na domu, neželeni učinki kemoterapije

Uvod

S sistemskim zdravljenjem na domu prek elastomerske črpalke smo dosegli velik napredek v kakovosti življenja bolnikov. Bolnik lahko prejema citostatsko venozno terapijo varno v domačem okolju in hospitalizacija ni potrebna.

Elastomerska črpalka deluje po principu enakomernega praznjenja elastomerskega rezervoarja. Deluje tako, da sprošča odmerjeno količino zdravila kontinuirano v enakih časovnih razmakih. Poznamo eno-, dvo-, pet- in sedemdnevne elastomerske črpalke. V primeru, ki je predstavljen v članku, je bolnik uporabljal sedemdnevno črpalko, pri kateri je bil kontinuiran pretok 0,5 ml na uro. Po polnjenju črpalke moramo biti pozorni na prisotnost tekočine na koncu katetra. Bolniku podrobno predstavimo črpalko, skalo na črpalke, kjer bo opazoval praznjenje, ter ga seznanimo z vsemi stiščki, ki so vezani na elastomersko črpalko. Ti morajo biti odprti, da ne motijo pretoka citostatika. Predstavimo mu evidenčni list, na katerega si beleži praznjenje črpalke. Ko je bolnik seznanjen z delovanjem črpalke, mu svetujemo še uporabo vrečke za prenos črpalke zaradi boljše mobilnosti.

Ob pojavu težav, kot so razlitje citostatika pod kožo, nepravilno praznjenje črpalke, izpad atravmatske igle, ali drugih težav pa bolniku svetujemo, da pokliče ali pa se obrne po pomoč na strokovne delavce Onkološkega inštituta Ljubljana.

Predstavitev primera

Prikazan bo primer bolnika, ki se je sprva zdravil s sistemskim zdravljenjem v bolnišnici, čemur je sledilo 7-dnevno zdravljenje s citostatikom 5-fluoracil prek elasto-merske črpalke na domu.

Demografski podatki:

Spol: M

Starost: 48 let

Izobrazba: poklicna šola

Poklic: slikopleskar

Kje živi: v hiši

S kom živi: z ženo, hčerjo

Anamneza:

Prejšnje bolezni: nima drugih bolezni

Družinska anamneza: mati - črevesni rak, oče - pljučni rak

Alergije: jih nima

Navade, razvade: kadi, občasno pije alkoholne pijače

Diagnoza: adenokarcinom želodca

Potek bolezni:

Bolnik je oktobra 2008 prišel k zdravniku s težavami, kot je bolečina v epigastriju in zgaga. V štirih mesecih je shujšal sedem kilogramov. Opravil je gastroskopijo, ki je pokazala tumorsko spremembo. Patohistološki izvid je pokazal adenokarcinom. Zasevkov v jetrih in supraplenkah ni bilo. Avgusta istega leta je bila narejena totalna gastrektomija in holicistektomija ter delna ekscizija jeter. Po operaciji je shujšal še dodatnih šest kilogramov. Imel je normalen apetit, prebava je bila normalna in z odvajanjem ni imel težav. Lečeči onkolog je predlagal vstavev venske valvule in sistemsko zdravljenje po shemi EOF, ki vsebuje citostatike: epirubicin, oksaliplatin in 5-fluoracil, ki ga bolnik dobiva sedem dni.

Negovalna anamneza:

Bolnik z dihanjem nima težav, prehranjuje se trikrat na dan. Pije liter in pol tekočine dnevno. Apetit ima odličen in je zdravo hrano. Skrbi za osebno higieno, ustno higieno. Tušira se enkrat do dvakrat na dan, zobe si umiva trikrat na dan. Težav z odvajanjem blata nima. Občasno ga napenja. Na vodo in blato hodi redno. Z gibanjem nima težav, redno hodi na sprehode in skrbi za kondicijo. S spanjem bolnik nima težav in redno spi celo noč brez prekinitev. Bolnik je komunikativen.

Bolnika sem spremljala kot medicinska sestra, ko je prihajal v ambulantno kemoterapijo po elastomersko črpalko, po kateri je doma prejemal citostatike. Po zadnjem tednu zdravljenja je bolnik prišel nazaj za odstranitev elastomerske črpalke.

Predstavitev negovalnih diagnoz in vseh možnih problemov bolnika ter ukrepi za izboljšanje

Nepoznavanje oblike sistemskega zdravljenja z elastomersko črpalko

Vzrok: Bolnik se s takšno obliko zdravljenja sreča prvič in ne pozna delovanja elastomerske črpalke.

Znaki in simptomi: Bolnik izraža pomisleke glede uporabe elastomerske črpalke doma.

Cilj: Bolnik bo znal rokovati z elastomersko črpalko doma in ga ne bo strah.

Ukrepi: Bolnika poučimo o redni kontroli praznjenja elastomerske črpalke in ukrepih ob težavah. Poučimo ga o pomembnosti opazovanja vbodnega mesta in o takojšnjih ukrepih, če sumi, da je prišlo do razlitja citostatika pod kožo oziroma če je prisotna oteklina, rdečina in bolečina.

Vrednotenje: Bolnik samostojno nadzira in redno beleži praznjenje elastomerske črpalke na dokument, ki ga dobi ob nastavitvi elastomerske črpalke.

Levkopenija

Vzrok: Zdravljenje s citostatiki - imunosupresiven učinek.

Znaki in simptomi: Znižano število levkocitov v krvni sliki.

Cilj: Bolnik se bo znal varovati pred viri okužbe.

Ukrepi: Bolnik mora biti pozoren na povišano telesno temperaturo, mrzlico, potenje, bolečine v sklepih in mišicah, pekoče odvajanje vode, gnojni izpljunek, kašelj in ostale znake prehladnih obolenj. Poostri naj osebno higieno, s čimer prepreči vdor mikroorganizmov v telo. Pri tuširanju naj zaščiti elastomersko črpalko in mesto vboda. Izogiba naj se kopanju. Izogiba naj se ljudem, ki so vir okužbe, večjim skupinam ljudi, stiku z živalmi in ostalim potencialnim virom okužbe. Poskrbi naj za higieno domačega okolja.

Vrednotenje: Bolnik nima znakov okužbe. Krvna slika pred naslednjim ciklusom je primerna za nadaljnje zdravljenje.

Diareja

Vzrok: Zdravljenje s citostatiki – učinek na hitro deleče se celice v prebavnem traktu ali prisotnost bolezni v prebavnem traktu.

Znaki in simptomi: Odvajanje redkega blata 4- do 5-krat dnevno.

Cilj: Bolnik bo pozoren na izločeno blato in bo poučen, kako ravnati ob diareji in kdaj obiskati zdravnika.

Ukrepi: Bolnik naj uživa vsaj dva litra tekočine dnevno. Med drisko naj uživa lahko hrano, izogiba naj se mastni in začinjeni hrani ter hrani, bogati z vlakninami. Pozoren naj bo na izgubo telesne teže, na izločeno blato, pogostost odvajanj. Če opazi kakšne spremembe in če driska traja več kot 24 ur, mora takoj obiskati lečечеgega zdravnika. Po vsakem odvajanju mora skrbeti za anogenitalno nego in si ta predel redno mazati z negovalno kremo. Pije naj ruski, borovničev, kamilični čaj, izogiba naj se sadnim sokovom.

Vrednotenje: Bolnikovo odvajanje redkega blata je trajalo le en dan in se je ob dieti normaliziralo.

Slabost

Vzrok: Posledica zdravljenja s citostatiki.

Znaki in simptomi: Bolnik je navajal močnejšo slabost doma ob vonjavah, ki so se sproščale pri kuhanju, in rahle slabosti zjutraj.

Cilj: Bolniku bo manj slabo in bo slabost lažje obvladoval.

Ukrepi: Bolnik naj se med pripravljanjem kosila raje zadržuje v drugih prostorih ali pa na prostem. Izogiba naj se vonjem, ki ga motijo. Poleg hrane sta to tudi parfum in dim. Popije naj vsaj liter in pol tekočine po požirkih. Pije naj vodo, čaje in redno naj jemlje zdravila proti slabosti, ki jih je predpisal zdravnik. Bolnik lahko uživa hrano, ki ne obremenjuje želodca in je blagega okusa (riž, krekerji, jogurt, krompir, pusto meso itd.). Bolniku svetujemo, naj svoje razmišljanje preusmeri na dogajanje v okolici (TV, radio, sprehod) in naj se nauči spostilnih vaj.

Vrednotenje: Bolnik je upošteval naše nasvete in ob jemanju zdravil proti slabosti je pri 5. ciklusu čutil le rahlo slabost.

Možnost vnetja kože okoli predela, kjer je vstavljena atravmatska igla

Vzrok: Predel okoli atravmatske igle je kontinuirano prelepljen s prozornim obližem, zato se koža pod njim lahko vname.

Cilj: Koža pod obližem bo zdrava in brez znakov vnetja.

Znaki in simptomi: Pod obližem začne koža bolnika peči in bolnik ima občutek srbenja in bolečine.

Ukrepi: Bolnika poučimo o možnih znakih in mu svetujemo, da preveri mesto vboda in ob njem; ob pojavu bolečine ali rdečine naj se oglasi pri medicinski sestri, ki mu je nastavila elastomersko črpalko, lahko pa se oglasi tudi v bližnjem zdravstvenem domu. Medicinska sestra bo odstranila obliž in preverila stanje kože. Po potrebi bo zamenjala obliž in spremenila mesto lepljenja obliža. Če je stanje kože hudo vneto, obvesti lečечеgega onkologa, ki odredi potrebne ukrepe.

Zaključek

Če bolnik prejema citostatsko terapijo v domačem okolju, mora biti s to terapijo zelo dobro seznanjen. Ob pojavu neželenih učinkov mora znati takoj ukrepati ali pa poiskati ustrezno pomoč. Elastomersko črpalko mora dobro poznati in si težave pri nepravilnem praznjenju tudi beležiti, zato da lahko informacije posreduje naprej. Elastomerska črpalka je priključena na atravmatsko iglo, ki je vstavljena v vensko valvulo. Bolnik mora biti dobro seznanjen tudi z vensko valvulo in mora znati prepoznati znake ekstravazacije, izpad igle iz valvule, vnetje kože itd. Z zdravljenjem bolnika na domu morajo biti seznanjeni tudi njegovi domači in mu pri prepoznavanju in reševanju težav stati ob strani

Literatura

1. Borštnar S, Čufer T, Pajk B. in sod. Napotki za premagovanje neželenih učinkov sistemskega zdravljenja: Kaj morate vedeti? Ljubljana: Onkološki inštitut, 2007.
2. Kotnik M, Duratović A, Lokar K, Bernot M, eds. Kaj mora medicinska sestra vedeti o sistemskega zdravljenju raka in zdravstveni negi? Zbornik predavanj. Ljubljana: Onkološki inštitut, 2009.